

KRONIEK EN GENEALOGIE VAN HET GESLACHT RHOEN

DEEL 3

door H. Van Wersch

Na het overlijden van burgemeester Henricus Rhoen in Bocholtz op 12 november 1843 moest men een memorie van successie opmaken. Dit moest gebeuren in verband met de verdeling van de erfenis.

Er waren drie erfgenamen, namelijk:

1. Maximiliaan Rhoen, 38 jaar, de oudste zoon.
2. Hubertina Horsmans-Rhoen, oud 35 jaar, de dochter van Henricus Rhoen, die met haar echtgenoot, Jan Mathias Horsmans op de hoeve Kaardenbeek in Klimmen woonde.
3. Anna Maria Rhoen-Beneke, de weduwe van Henricus Rhoen, oud 41 jaar. Zij treedt op als voogdes over de vier minderjarige kinderen van Henricus Rhoen.

Te verdelen zijn twee huizen (waarvan een "op de Boor" en zestien percelen land. Van het aandeel der kinderen heeft Anna Maria Rhoen-Beneke het vruchtgebruik. Behalve dat inkomen geniet zij ook nog de inkomsten die zij heeft als "winkeliersche".

Maximiliaan volgde zijn vader als gemeentesecretaris op. Hij is dat gebleven tot 1862. De functie van gemeenteontvanger had hij al in 1834 en is dat tot zijn aan dood in 1868 gebleven.

Tot opvolger van Henricus Rhoen als burgemeester werd Xaverius Vincken benoemd, die deze functie van 1844 tot 1857 in Bocholtz vervuld heeft.

Door het overlijden van zijn vader kwam Maximiliaan Rhoen ook in het bezit van de erfenis van Anna Gertrude Vliex, de tweede echtgenote van Henricus Rhoen, namelijk de Schoutenhof ("Sjootsehof") en enkele percelen land. Verder ontving hij jaarlijks de helft van de pacht van de "Kruutsbreur".

De andere helft van deze pacht kreeg Hubertina Horsmans-Rhoen.

Zoals we reeds eerder schreven kwam in 1848 Carel Scheeren uit Laurensberg op deze boerderij als pachter. De huur bedroeg toen 723 francs. Dat was ongeveer 350 gulden.

In 1869 zat Caspar Kreuels, gehuwd met Elisabeth Benders, beiden uit Simpelveld als pachter op deze hoeve. De huur bedroeg toen als 1400 franken, bijna het dubbele. Of toen ook als spreke was van inflatie?

Uit dit alles kan men opmaken dat Maximiliaan in zeer goede doen verkeerde. Als gemeenteontvanger en -secretaris genoot hij ook een behoorlijk salaris. In die tijd was dat na de grondwetswijziging van Thorbecke in 1848 - nogal wat verhoogd.

In 1850 verdiende een arbeider in Nederland ongeveer tweehonderd gulden per jaar. Dat was toen een modaal inkomen. Inkomens van vierhonderd gulden en meer waren slechts voor enkele goedgesitueerden, als grote herenboeren of renteniers, weggelegd. Het beroep van rentenier kon zich iemand veroorloven die meer als vijfduizend gulden had uitstaan tegen een rente van 5%.

Geld werd allen op gezegeld papier gegeven met daarbij vaak als onderpand een stuk land of weide.

Tussen 1848 en 1866 had Maximiliaan Rhoen aan tientallen mensen bedragen geleend van honderd tot vierhonderd gulden. Toentertijd kapitale bedragen. En dat niet alleen aan mensen uit Bocholtz. In veel plaatsen in de omgeving wisten ze hem te vinden als men geld nodig had. Onder andere uit plaatsen als Simpelveld, Kerkrade, Heerlerbaan, Ubachsberg, Margraten, Gulpen, Wijlre en vele andere.

Al deze kapitalen waren uitgezet aan 5%. Alleen burgemeester Vincken (zijn baas) kreeg een kapitaal van 800 francs (375 gulden) in 1855 à 4½%. Verder zijn neef Hubert van Wersch uit Simpelveld (mijn grootvader) hoefde maar 4% te betalen. Hij was immers

getrouwd met Hubertina Horsmans uit Kaardenbeek die een dochter van de zuster van Maximiliaan was.

In het kader een lijstje van mensen die geld geleend hadden van Maximiliaan. Hij was zo'n beetje de "Godfather" van de familie.

Op politiek terrein was het in die jaren zeer onrustig. Toen de afscheiding tussen Nederland en België in 1839 een voldongen feit was hebben de bewoners van deze streek daar zich niet zo maar bij neergelegd. Zij voerden oppositie en pleegden verzet.

Onze koning Willem I die de scheiding tussen Nederland en België maar moeilijk kon verkroppen trad in 1840 teleurgesteld en ontmoedigd af. Ofschoon hij tegenover de katholieke inwoners allesbehalve welwillend optrad huwde hij in dat jaar op 68-jarige leeftijd met de Belgische katholieke gravin Henriëtte d'Oultremont. Het echtpaar vestigde zich in Berlijn waar koning Willem I in 1843 overleed.

Problemen met de huwelijken van de Oranjes waren er toen ook al. Zijn zoon Willem II volgde hem in Nederland als koning en in Luxemburg als Groothertog op. Ten opzichte van de katholieken was deze koning veel soepeler als zijn vader.

Tijdens de strijd tussen Nederland en België verbleef Willem II in Brabant (Tilburg) waardoor hij de katholieke bevolking veel beter had leren kennen.

Toch zochten toen veel inwoners van Limburg aansluiting bij Duitsland. Het hertogdom Limburg was immers lid van de Duitse Bond. Werner Brand, burgemeester van Simpelveld van 1817 tot 1875 richtte zich zelfs tot het Duitse Parlement in Frankfurt met het verzoek om aansluiting bij Duitsland te krijgen. (Zie DE BONGARD, jrg. 3, 1991 nr. 2 over deze kwestie.)

Het jaar 1848 bracht in vele landen van Europa een radicale ommekeer. Zo kregen wij in Frankrijk de "Februari-revolutie" die een eind maakte aan de monarchie. Louis Philippe die van 1830 tot 1848 koning was moest aftreden. Frankrijk werd een Republiek met

Lodewijk Napoleon als president. Zoals we reeds in het eerste deel van onze Rhoen Kroniek schreven werd hij in 1852 Keizer van Frankrijk.

In veel Duitse staten brak in 1848 de "März"-revolutie uit. Deze maakte aan de absolute regeringsvorm in veel staten een einde.

In Oostenrijk (Wenen) deed na een oproer de regerende vorst afstand van de troon en kwam de bekende Frans-Jozef als keizer op de troon van 1848 tot 1916.

Onze koning Willem II die de toestand in 1848 erg kritiek vond gaf op tijd aan de toenmalige liberale minister Thorbecke opdracht de grondwet zo te veranderen dat de democratische rechten van de bevolking meer tot uiting kwamen. Vanaf die tijd ligt de macht bij het volk dat zijn eigen vertegenwoordigers in de Kamer kon kiezen.

We keren weer terug naar onze streek. Hier hadden ook belangrijke veranderingen plaatsgevonden. Door de aanleg van de spoorlijn Maastricht-Simpelveld-Aken werd de infrastructuur geweldig verbeterd.

De opvolger van burgemeester Rhoen, de heer Xavier Vincken en ook zijn gemeenteraad zagen het belang van deze spoorweg niet zitten. Integendeel, zij voorzagen alle mogelijke gevaren met de invoering van dat "duivelse paard" op wieltjes. Het vee zou minder melk geven en "verschieten", enzovoorts enzovoorts. Daarvandaan kwam in Simpelveld het grote grensstation te liggen, met alle gunstige gevolgen voor het dorp. In Bocholtz daarentegen kwam slechts een klein plaatskaartenkantoor.

In 1853 werd deze spoorlijn geopend. Het was de eerste internationale spoorweg van Nederland. De komst van veel spoorweg- en douane-personeel maar vooral door de vele reizigers die van de spoorweg gebruik maakten was voor de economie van Simpelveld een grote vooruitgang. De boeren konden hun overtollige producten als boter, eieren groente, fruit en nog vele andere producten op de markt in Aken kwijt.

Jesus † Maria † Joseph.

Ter Heffe van Jesus bid tot troost der dial van zaligen den Heer

JOANNES MATHIAS HORSMANS,

enbigeest van

ANNA CATHARINA HUMBERTINA REMOEN,
welke, voorsien met de laatste HH. Sacramenten,
ten gevolge eener langdurige siekte met het grootste
geduld verdragen, den 12 December 1861 's avonds
omtrant 6 ure, in den ouderdom van ruim 58 jaren,
aldaar geboren zijnde den 4 Junij 1803, zacht en
volkomen overgegeven aan den goddelijken wil, op
den Hof Caardenbeek, parochie Klommen, in den
Heer ontslapen is.

De eeuwige rust is beter dan eens gedurige kwijning.

Eccl. 9, v. 17.

Mijne kuischeit was aanvaardde goede geneesing.

Bij heeft allendige dagen gehad en droevige nachten geteld.
Bensauwigheden en pijnen heeft hij uitgetaan en den naam
des Heeren aangeroepen.

Hij is de Heere, dat bij doo helgens behagelyk is in zijne
ogen.

I. B. des K. H. 58.

Went wat is het leven, een damp die maar voor een oogen-
blik verdooijst hoe lang men het ook behoudt.

Jac. 46.

Liefste vrouw en kinderen ik moet u verlaten,
de Heer heeft mij geroepen. Laat het gedacht van
de hemelsche glorie, welke bereid is voor degenen
die den Heer gediend hebben, u ter hulpe komen
in uwe droefheid. Zijt dan getroust en mogen uwe
geheden, welke gy aan den Heer opoffert, zijne
barmhartigheid voor mij verwerven.

R. I. P.

Waarbericht. Van Donschaven, de Sla

*Het bidprentje van
Johannens Mathias Horsmans*

Schoolstraat — Bocholtz

*De Schoolstraat aan het begin van de vorige eeuw.
Op de voorgrond links de in 1881 gebouwde Jongensschool*

Verder vonden allerlei ambachtslui als metselaars, stukadoors en vele andere beroepen werk aldaar. Enfin, voor een groot deel van Zuid-Limburg betekende het een grote vooruitgang.

In 1857 heeft burgemeester X. Vincken die in 1843 opvolger was van Henr. Rhoen zijn functie opgegeven. In verband met de spoorlijn heeft hij waarschijnlijk wat veel kritiek gekregen. Hij was eerst 62 jaar oud. In 1880 is hij op 85-jarige leeftijd overleden.

Zijn opvolger was Gabriël Jozef Deutz, landbouwer van beroep. Hij woonde op de "Sjootsehof". Deze was nu de nieuwe baas van Maximiliaan Rhoen, die het ook wat kalmer aan ging doen. In 1862 trad hij als gemeentesecretaris af. Wel bleef hij tot aan zijn dood in 1868 gemeenteontvanger.

Tot zijn opvolger als gemeentesecretaris werd zijn jongste halfbroer, Dominicus geheten, benoemd. Deze was eerst 23 jaar oud, dat wil zeggen, 34 jaar jonger.

Dominicus Rhoen was van beroep, hoe kon het ook anders, landmeter. Deze capaciteit had hij vast en zeker van zijn vele voorvaders geërfd. Tussen deze twee broers moet ondanks het grote leeftijdsverschil een hartelijke verstandhouding bestaan hebben. Dat blijkt uit het testament dat Maximiliaan in 1868 te Burtscheid-Aken had laten opmaken. Hij benoemde Dominicus als enige en algemene erfgenaam en uitvoerder van zijn laatste wil. Maximiliaan was toen 63 jaar oud en voor herstel van zijn gezondheid zocht hij bij de warme zwavelbronnen genezing. Hij heeft er echter geen baat bij gevonden en overleed aldaar op 17 juli 1868. De overlijdensakte is zowel in Aken als in Bocholtz opgemaakt. Aangifte in Aken deed Wilhelm Lang, van beroep badhuishouder, en Herman Wortman, van beroep gemeenteambtenaar.

Uit het testament van M. Rhoen kan men zien en concluderen dat hij een uitzonderlijk eerlijk en goed mens moet zijn geweest. Aan de armen van Bocholtz vermaakt hij 350 gulden. Dit kapitaal wordt vastgezet en de rente hiervan jaarlijks door het armbestuur

van Bocholtz onder de armen, en bij voorkeur de zieke huisarmen verdeeld. In die tijd, toen er helemaal geen sociale voorzieningen waren, was dit voor menige arme een hele uitkomst.

Aan zijn zuster Hubertina Horsmans-Rhoen in Klimmen vermaakte hij de helft van de Kruisbroedershof die hem toebehoorde en de daarbij behorende landerijen, ongeveer 10 ha. De andere helft van de hof behoorde haar reeds toe. In 1861 was Hubertina door het overlijden van haar man Jan Mathias Horsmans (zie bidprentje) weduwe geworden met 11 kinderen.

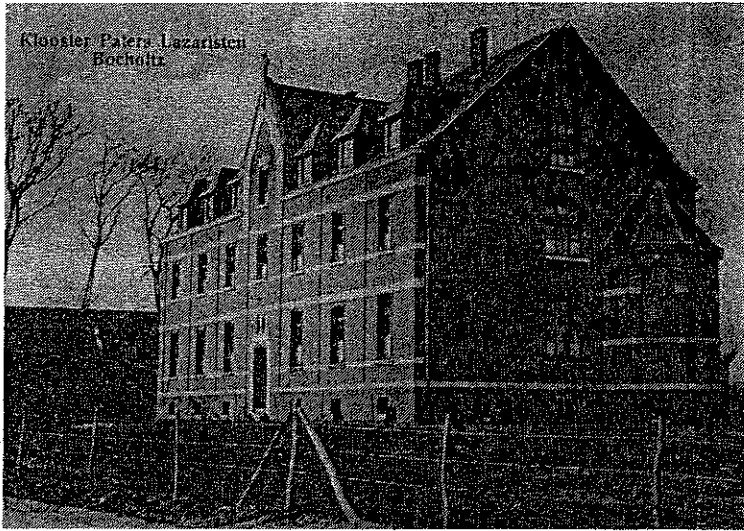
Aan deze kinderen vermaakte Maximiliaan de geldkapitalen die hij had uitstaan. Zoals we eerder schreven was dat een behoorlijk kapitaal. Eén van deze kinderen echter was hiervan uitgesloten wegens onvrede met haar moeder. Het was dochter Johanna (in 1830 op de Kruisbroedershof geboren). Zij was gehuwd met J. Eussen. Deze had in 1862 het testament van zijn schoonvader Jan Math. Horsmans aangevochten en niet erkend. Dat had Maximiliaan hem erg kwalijk genomen en daarom had hij hem onterfd.

Aan zijn oudste halfbroer Johan Anton Rhoen, van beroep smid in Bocholtz, liet Maximiliaan f 3500 na (d.w.z. het jaarlijkse inkomen van ongeveer twintig arbeiders). Deze moest echter het kapitaal vastzetten tegen 4 % rente waarvan hij dan het vruchtgebruik had. Zijn kinderen kregen na het overlijden van hun vader Anton het kapitaal uitgekeerd.

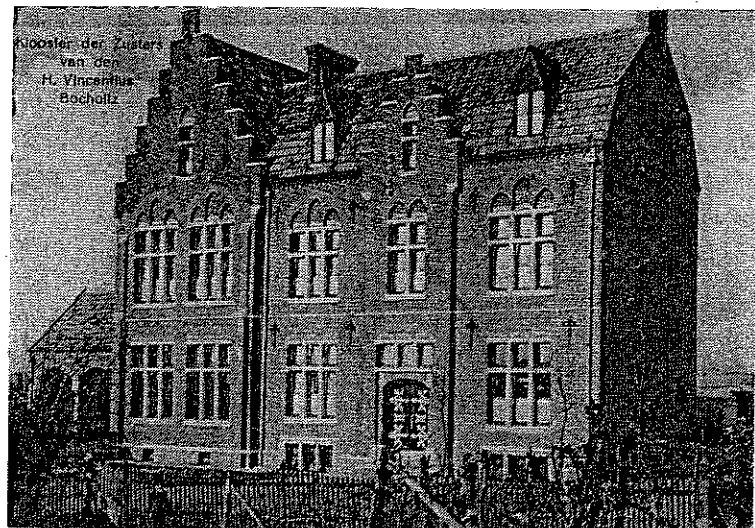
De andere halfbroer Karl Rhoen, landbouwer, wonend op de Rode Put in Simpelveld kreeg f 3540 die ook uitgezet werden tegen 4 %. Na zijn dood konden de kinderen het kapitaal verdelen.

Zoals we reeds eerder schreven werd Dominicus, de jongste halfbroer van Maximiliaan, de enige erfgenaam en algemene uitvoerder van zijn testament. In 1862 was Dominicus hem als gemeentesecretaris opgevolgd. In de regio fungeerde hij als landmeter of deftiger gezegd als "géometer".

Toen Maximiliaan in 1868 overleed volgde hij hem ook als gemeenteontvanger op.

*Het klooster van
de Paters Lazaristen.
Gebouwd in 1912 en tot in
de jaren 30 bewoond
door de Paters.
In januari 1967
door brand verwoest.*

*Klooster van de
"Dochters van Liefde" van
Vincentius à Paolo.
Gebouwd in 1913.*

Na het overlijden van burgemeester Deutz in 1866 werd Nic. Jos Gupperts door de Koning als zodanig tot burgemeester van Bocholtz benoemd. Hij heeft deze functie tot 1876 uitgeoefend.

Hoe raar en vreemd het ook moge klinken werd in 1876 onze Dominique Rhoen, die reeds gemeentesecretaris en -ontvanger was, tot burgemeester aangesteld. Maar deze drie functies konden niet samengaan. Dat was onverenigbaar. De functie van ontvanger moest hij toen opgeven. Zijn opvolger als gemeenteontvanger werd de heer Leon Senden van 1876 tot 1892. Tot aan zijn dood in 1908 is Dom. Rhoen burgemeester en secretaris van de gemeente Bocholtz geweest.

Om terug te komen op het testament van Maximiliaan zien we dat hij zelfs een deel van zijn vermogen aan zij stiefmoeder Anna Maria Rhoen-Beneke nalaat. Hij handelt hier zeker in de geest van zijn vader Henricus Rhoen. De tekst hierover in het testament luidt als volgt:

“Eerstens moet hij (Dominicus Rhoen als uitvoerder van het testament) aan zijn moeder Anna Maria Rhoen-Beneke betalen een lijfrente van een honderd en veertig francs vrij van successie rechten”.

Dat is toch een bewijs dat hij ten opzichte van de vrouw van zijn overleden vader een bepaalde achting koesterde, die men in dergelijke gevallen niet gauw verwacht zou hebben.

In het testament lezen we verder dat iedere arme van Bocholtz die de begrafenis van Maximiliaan bijwoonde in geld of brood, naar keuze van de arme, een bedrag van 35 centen ontving. Dat was in die tijd het dagloon van menige arbeider.

Het lezen van dit testament schetst ons een beeld van de religieuze plechtigheden bij de begrafenissen van toen. Het loon van de koster en de organist bedroeg dertig cent, terwijl de “orgeltrapper” maar tien cent ontving. We kenden toen immers nog geen elektriciteit, vandaar die “orgeltrapper”.

De Kruisbroedershof behoorde dus na het overlijden van Max. Rhoen helemaal aan Hubertina Horsmans-Rhoen wonend op de

hof Kaardenbeek in Klimmen. In 1876 kwam een nieuwe pachter, namelijk W. Krutzer alias Kreutzer. De pachtsom werd vastgesteld op 1500 francs per jaar, te betalen in twee halfjaarlijkse termijnen van 750 francs. De pachttermijn beliep meestal een periode van zes tot twaalf jaar.

Toen Hubertina Horsmans-Rhoen (mijn overgrootmoeder) op 9 juni 1879 in Klimmen overleed wilde geen enkel van haar elf kinderen de Kruisbroedershof in Bocholtz overnemen. Daarom ging men over tot openbare verkoop van de “Kruutsbreur” en de daarbij behorende landerijen. Deze verkoop werd gehouden in café Hubert van Wersch-Horsmans tegenover de kerk in Simpelveld. In eerste instantie ging de verkoop van de hof niet door. Maar in 1881 werd de heer Nickes, een rijke inwoner van Aken, de nieuwe eigenaar.

Zijn zoon, pater Heinrich Nickes, Lazarist in Bocholtz, kreeg de hoeve bij deling toegewezen. Hij stelde de bouwgrond voor het klooster der Lazaristen en het klooster der Zusters van Vincentius à Paolo kosteloos ter beschikking.

Deze pater was in 1911 ook de financier “ter bevordering der zedelijke en stoffelijke belangen der inwoners van Bocholtz en omgeving”.

De paters Lazaristen zijn van 1907 tot 1930 in Bocholtz geweest. Na hun vertrek werd het klooster omgebouwd tot verschillende appartementen.

In 1921 verkocht pater Nickes de Kruisbroedershof aan de heer Quirin Grooten en in 1961 kwam de hoeven in bezit van de heer en mevrouw Grooten-Hupperets.

De zusters van Vincentius à Paolo hebben naast hun klooster ook de meisjesschool in Bocholtz gerund. Op dit terrein is nu het verzorgingshuis gevestigd. In 1881 heeft de gemeente Bocholtz naast dit klooster de jongensschool gebouwd.

Wordt vervolgd.